

вказані умови уточнюються свідченнями інших осіб. У разі неможливості пред'явити зазначені зразки (смерть виконавця), як зразки треба надавати документи або інші папери, на яких рукописні тексти достовірно виконані особою щодо якої ставиться питання ідентифікаційного завдання (наприклад, заяву про отримання паспорта, паспорт, різного роду посвідчення, на яких є власноручний підпис тощо).

Крім того, доцільно отримати відомості щодо попередньої сфери діяльності передбачуваного виконавця (які документи найчастіше заповнює), освіти, ступеня грамотності, вміння писати спеціальними шрифтами, зазначити звичну та незвичну руку для письма певної особи.

Необхідною умовою наданих на експертизу зразків є їх достовірність, тобто безперечна належність записів певній особі. До основних вимог, яких необхідно дотримуватись при відборі порівняльних зразків, відноситься їх належна якість та достатня кількість. Належна якість – порівняність зразків досягається відповідністю цих зразків досліджуваному документу: 1) за писемністю і мовою, 2) за часом написання. При дослідженні коротких рукописних записів особами похилого й старечого віку важливо, щоб розрив за часом виконання зразків і досліджуваного документа був мінімальним; 3) за змістом і цільовим призначенням; 4) за матеріалом письма; 5) за способом виконання; 6) за умовами виконання документа; 6) за станом пишучого; 7) за темпом письма.

Згідно з п.1.13 Рекомендацій [2], критерієм достатності обсягу порівняльного матеріалу вважається надання такої його кількості, за якою можливо виявити індивідуальність, варіаційність та стійкість ознак в досліджуваному об'єкті і в зразках почерку певного виконавця. Достатня кількість зразків означає такий їх обсяг, який забезпечив би можливість повного й всебічного зіставлення всіх ознак, як містяться в досліджуваному короткому рукописному записі. Безсумнівність походження – неодмінна умова зразків, їх визначальна ознака. Треба також враховувати, що перевірка достовірності наданих вільних зразків почерку часто ускладнюється неможливістю надання експериментальних зразків за їх відсутністю, наприклад, у зв'язку зі смертю передбачуваного виконавця.

Враховуючи наведені чинники, для проведення повного почеркознавчого дослідження (ідентифікаційного і діагностичного) необхідно отримати максимально можливу кількість вільних, умовно-вільних та експериментальних зразків почерку передбачуваного виконавця.

Встановити виконавця короткого тексту можливо тільки за умови правильно зібраного порівняльного матеріалу – зразків почерку передбачуваного виконавця, оскільки дослідження коротких рукописних записів, виконаних особами похилого й старечого віку, є одним з найбільш складних завдань у судовому почеркознавстві.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України № 4651–VI від 13.04.2012. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 21.02.2019).
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

УДК 343.982.43

*Воробйова Н. В., ст. судовий експерт Харківського НДЕКЦ
МВС України,
e-mail: vorobejvorobej0210@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДРОБКИ РУКОПИСНИХ ПОЧЕРКУ І ПІДПИСІВ

Сучасні технічні засоби і комп'ютерна техніка наділені численними можливостями для створення, зчитування, оброблення і відтворення зображення. Кожен з етапів розвитку друкуючої, копіювально-розмножувальної, комп'ютерної техніки і технології призвів до появи нових об'єктів судової експертизи, зокрема, у галузі судово-почеркознавчої експертизи, а саме – документів, що містять зображення реквізитів, виконаних з застосуванням технічних засобів писальними приладами, які, зазвичай, використовуються для виконання рукописів.

Широкі можливості комп'ютерної техніки вже привернули увагу світу криміналу і активно використовуються злочинцями для підробки документів, судові експерти мають це

розуміти і йти на крок попереду. Зазначені обставини вказують на необхідність внесення окремих корегувань у почеркознавчі методики аналізу письмових знаків (особливо в тих випадках, коли досліджувані почеркові об'єкти за своїми геометричними параметрами практично не відрізняються від зразків). Також є нагальна необхідність оновлення діючих методик судово-технічної експертизи документів, які використовуються для вирішення завдань про спосіб нанесення реквізитів на досліджуваних документах.

Слід зазначити, що між відтворенням реквізитів рукописним способом і з використанням технічних засобів має місце один нюанс, який може суттєво утруднити вирішення експертних завдань. Полягає він у тому, що, на відміну від рукописного способу, у разі виконання реквізитів (записів і підписів) з використанням технічних засобів, існує можливість не тільки точного відтворення конфігурації письмових знаків, але й можливість подальшого редагування зображень зі змінами умов їх відтворення для досягнення найбільшої схожості з оригіналом – рукописом. При цьому, рівень досконалості імітації рукопису, в основному, залежить від технічних засобів і кваліфікації, які наявні у особи, що відтворює рукопис [2].

Не всі існуючі види друкуючих пристроїв і засобів малої поліграфії можуть ефективно застосовуватись для імітації рукописних реквізитів у документах. При імітації рукописних записів перед «виробником» документа стоїть завдання виконати їх найбільш схожими на оригінали – записи, виконані рукописним способом. У першу чергу, матеріали, які використовуються для імітації, мають не відрізнятись від тих, якими виконуються записи рукописним способом.

До недавнього часу були доступні графопобудовники, плотери, конструкція яких дозволяла в якості писального вузла закріплювати писальні прилади, мали недостатню роздільну здатність, що проявлялось у появі східчастості нахильних і овальних штрихів і робило їх непридатними для імітації рукописних реквізитів. Однак в теперішній час, як свідчить практика, у зв'язку з розвитком техніки і технології друку, ця ситуація вкрай змінилась.

Серед способів технічного відтворення підпису особняком стоїть найбільш сучасний – відтворення з використанням плотерів (графопобудовників). Графопобудовники – прилади для автоматичного креслення на паперовому або іншому аналогічному носії за допомогою писального (малюючого) блоку з великою точністю малюнків, схем, складних креслень, мап та іншої графічної інформації, що міститься у комп'ютерних файлах. Першими з'явилися і традиційно широко використовуються пір'яні плотери. Більш сучасну технологію застосовують струменеві плотери.

Пір'яні плотери можна розділити на три групи:

- плотери, які використовують фрикційний притиск для пересування паперу в напрямку одної вісі і руху пера по іншій;
- барабанні (або рулонні плотери), які використовують для пересування безперервної перфорованої стрічки-паперу спеціальний трактор (Tractor Feed);
- планшетні плотери, у яких папір нерухомий, а перо пересувається за обома осями.

Пір'я бувають трьох різних типів:

- фітільні (заправляються чорнилами);
- кулькові (аналог кулькової ручки);
- з трубчатим писальним вузлом (інкографи).

Зв'язок з комп'ютером плотери, як правило, здійснюють через послідовний, паралельний або SCSI-інтерфейс.

За допомогою плотеру можна намалювати будь-яку криву.

Для того, щоб за допомогою плотеру намалювати комп'ютерну копію справжнього рукописного запису чи підпису, може використовуватись наступна технологія:

1 етап – сканується підпис або запис;

2 етап – на екрані монітора з використанням спеціального програмного забезпечення визначаються реперні крапки, напрямок і траєкторія руху писального блоку;

3 етап – підпис або запис у вигляді заданої кривої за допомогою плотеру вимальовується на підробленому документі [3].

Підробки підписів і записів з використанням зазначеної технології не вимагає застосування дорогого обладнання. Однак реалізації подібної технології на практиці вимагає, по перше – залучення експерта-почеркознавця, а по друге – висококваліфікованого програміста.

Випадок експертного дослідження документа, у якому «рукописний» текст і підпис були відтворені за допомогою плотера, описаний у спеціальній літературі [2]. Фактично, єдиною ознакою, за якою експерти дійшли до такого висновку, стала відсутність градацій натиску при виконанні згинальних і розгинальних рухів.

Відома канадська фірма Quanser Consulting Inc у галузі робототехніки в 2006 році представила презентацію онлайнового дистанційного підпису відомої канадської письменниці Маргарет Ествуд з використанням пристрою, зареєстрованого під торгівельною маркою LongPen™. При цьому, Маргарет Ествуд знаходилась у Канаді, а виконуючий писальний механізм знаходився в одному з лондонських книжкових механізмів [1].

До теми розробки роботизованої руки (robotic arm) для комп'ютерного копіювання рукописних підписів і почерку стала не тільки Quanser Consulting Inc. Американська компанія Damilas Corporation розробила і реалізує декілька приладів для малювання підписів [1].

Розробка і випуск роботизованої руки використовується для цілком легальних цілей, зокрема, для підпису неофіційних документів: листівок, привітань тощо.

Але, як це неодноразово траплялось із багатьма досягненнями науково-технічного прогресу, їх починають активно використовувати у злочинній діяльності. І в таких випадках судові експерти, на жаль, частіш за все, трапляються у ролі тих, що наздоганяють, і не мають можливості спрацювати на випередження.

Якщо на сьогодні злочинці використовують для відтворення підписів один з вище описаних приладів (які, до речі, імітують і градації натиску), то судові експерти, навряд зможуть встановити факт використання подібної технології підробки, оскільки в їх розпорядженні відсутні методики виявлення слідів їх застосування при підробці підписів і почерку.

Для того, щоб «озброїти» експертів такими методичними рекомендаціями, необхідно проведення серйозних досліджень, які вимагають певних фінансових витрат, перш за все, пов'язаних з придбанням сучасних robotic arm.

Список використаних джерел:

1. Иванов Н. А. Компьютерные технологии подделки рукописных почерка и подписей. *Судебная экспертиза*. 2011 № 2.
2. Панова Т. О., Милованова О. Ю., Карпухина Е. С. Комплексное исследование имитации рукописных реквизитов (случай из экспертной практики). *Теория и практика судебной экспертизы*. 2008 № 3 (11). С. 118–121.
3. URL: <http://pc2008.ru/plotteri/vibiraem-grafopostroitel-ili-plotter.php>.

УДК 343.98

Свиридова Л. В., канд. юрид. наук, завідувач лабораторії
Харківського НДІСЕ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6667-2852>,
e-mail: ludmila.sviridova@hniise.gov.ua

УЗАГАЛЬНЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ПРАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ЗА ТЕКСТАМИ З ПОГРОЗАМИ

Лінгвістичні дослідження за питаннями встановлення погроз останнім часом судово-слідчими органами призначаються нерідко. Проведене узагальнення експертної практики дослідження текстів, що містять висловлювання у формі погрози, також свідчить про зростання кількості призначень експертиз за злочинами, що кваліфікуються за ст. 129 КК України «Погроза знищення майна», та ст. 195 КК України «Погроза вбивством». Відповідно до законодавства, це не повний перелік норм, які регулюють санкції щодо такого діяння, як погроза. Це злочини, направлені на вчинення викрадання або використання радіоактивних матеріалів (ст. 266 КК) щодо працівників правоохоронного органу (ст. 345 КК), журналістів (ст. 345¹ КК), державного чи громадського діяча (ст. 346 КК), службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350 КК), народного засідателя чи присяжного (ст. 377 КК), захисника чи представника особи (ст. 398 КК), військових злочинів (ст. 405 КК).

Об'єктами лінгвістичного дослідження стають тексти смс-повідомлень, електронних листів, скріншотів, листівок, розмов (у тому числі телефонних) тощо. Особливостями наведених об'єктів є те, що у деяких випадках вони можуть не містити достатньої інформації для надання висновку, оскільки складаються з окремих слів та висловлювань, які змістовно перериваються, і не містять логічної завершеності. Тому висновки за зазначеними об'єктами можуть надаватися